

Asia: VN/23782/2023

## **Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi alkoholilain 17 ja 26 §:n muutoksesta**

### **Lausunnonantajan lausunto**

**Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään**

Sininauhaliiton lausunto alkoholilain pykälien 17 ja 26 uudistamisesta

Sininauhaliitto ei kannata hallituksen esitystä

Sininauhaliitto katsoo, että lakiesitys rapauttaa alkoholilain perustan ja tarkoituksen. Alkoholilaki perustuu siihen lähtökohtaan, että alkoholi ei ole tavallinen kuluttajatuote, minkä tähden sen tarjontaa ja myyntiä tulee rajoittaa ihmisten suojelemiseksi ja yhteiskunnallisten haittojen vähentämiseksi. Esityksen argumentaatio perustuu elinkeinopoliittisiin lähtökohtiin, jotka eivät kunnioita tätä alkoholilain perustaa.

Hallituksen esitys on ristiriidassa alkoholilain 1 § kanssa

Sininauhaliitto katsoo, että hallituksen esitys on ristiriidassa alkoholilain 1 § kanssa: pykälän mukaan alkoholilain ”tarkoituksena on vähentää alkoholipitoisten aineiden kulutusta rajoittamalla ja valvomalla niihin liittyvää elinkeinotoimintaa alkoholin käyttäjilleen, muille ihmisille ja koko yhteiskunnalle aiheuttamien haittojen ehkäisemiseksi.”

Sininauhaliitto katsoo, että lakiesitys ja etenkin sen toteuttamiseksi esitetyt perustelut eivät toteuta alkoholilain ensimmäisessä pykälässä esitettyä lain tarkoitusta. Esitystä ei siten voida toteuttaa ilman, että muutetaan myös alkoholilain ensimmäistä pykälää. Sininauhaliitto ei kannata, että tätä ensimmäistä pykälää muutettaisiin.

Sininauhaliitto toteaa, että lakiesityksen perusteluissa ja tilannekuvassa näkyy selkeästi, että kyseessä on yksiselitteinen arvovalinta odotettavissa olevien terveys- ja yhteiskunnallisten haittojen ja muun muassa elinkeinoelämälle odotettujen hyötyjen välillä. Lakiesityksen perusteluissa todetaan, että ”vaikka valtion ohjaama alkoholin vähittäismyynnin yksinoikeusjärjestelmä on kansainvälisen tutkimustiedon ja WHO:n mukaan tehokas keino ehkäistä ja vähentää alkoholin kulutusta ja haittoja, tällainen alkoholijuomien saatavuuden sääntely rajoittaa edelleen markkinoiden toimivuutta ja kilpailua”. Tämä argumentaatio ei ole alkoholilain ensimmäisen pykälän mukaista eikä tällaisen argumentaation turvin voida edistää alkoholilainsäädännön uudistamista.

Lakiesityksen ennakoidut vaikutukset kuluttajien asemaan ovat käsittämättömiä

Sininauhaliitto huomauttaa, että tämän lakiesityksen ennakoidut vaikutukset kuluttajien asemaan ovat alkoholilain tarkoituksen näkökulmasta käsittämättömiä. Kuluttajiin ja kotitalouksiin kohdistuvien taloudellisten vaikutusten ennakoitaan olevan positiivisia, mutta arvioitujen hyötyjen ennakoitaan kuitenkin painottuvan ”siihen alkoholijuomia eniten juovaan kymmeneen prosenttiin, joka juo nykyisin puolet kaikesta alkoholista”.

Muutoksesta lakiesityksen mukaan hyötyvät halventuneina hintoina siis taloudellisesti eniten ne ihmiset, joiden kohdalla kaikki haitat ja vaikutukset ovat jo nyt suurimpia sekä ihmiselle itselleen, lähipiirille että koko yhteiskunnalle. Sininauhaliitto pitää erittäin tuomittavana sitä, että lakiesitystä perustellaan sillä, että alkoholin takia vaikeuksiin päätyneet ihmiset hyötyvät taloudellisesti siitä, että voivat ostaa alkoholia aiempaa halvemmalla. Tämä on törkeässä ristiriidassa alkoholilain ensimmäisen pykälän kanssa.

Esityksessä otetaan huomioon vain verotuotot, ei kielteisiä vaikutuksia eikä kokonaisvaikutuksia

Sininauhaliitto pitää kestävämmänä, että hallituksen esityksessä vaikutusta julkiseen talouteen arvioitaessa otetaan huomioon vain verotuotot, vaikka esityksen itsensäkin mukaan esitetyllä muutoksella on merkittäviä kielteisiä vaikutuksia esimerkiksi sosiaali- ja terveystalouteen.

Sininauhaliitto ei hyväksy hallituksen tapaa pilkkoa alkoholilain uudistus osiksi ja vaikeuttaa näin kokonaisarvion tekemistä. Esityksessä ilmaistaan, että kyse on vain ensimmäisestä osasta uudistusta, jossa seuraavana vaiheena on esimerkiksi alkoholijuomien verkkokaupan ja kotiinkuljetuksen salliminen. Lakiesityksen mukaan ”tämän esityksen ja sitä seuraavien esitysten kokonaisvaikutukset saatavuuteen voivat muodostua huomattavan suuriksi”. Sininauhaliitto edellyttää, että vaikutusarvio pitää tehdä suunniteltujen muutosten kokonaisuudesta, ei yksittäisistä osista. Vain täten voidaan saada riittävä kuva suunniteltujen uudistusten vaikutuksista.

Lakiesityksen perusteluissa ei mainita ikääntyneitä

Sininauhaliitto huomauttaa, että lakiesityksen perusteluissa ei mainita ikääntyneitä. Tämä on vastuutonta, sillä ikääntymiseen liittyvät sosiaali- ja terveyshaitat ovat koko yhteiskunnan hyvinvoinnin ja talouden kannalta erityisen keskeisiä. Vaikka alkoholin kokonaiskulutus on laskenut, 65 vuotta täyttäneistä 32 % käyttää liikaa alkoholia (SOTKANET 2022).

THL:n uusimman juomatapatutkimuksen (2023) mukaan riskijuominen on edelleen yleistä ja useimmin alkoholia juovat 55–69-vuotiaat miehet. Kyseinen ikäryhmä on omaksunut jo nuorena opitut juomatavat, ja suuri osa heistä jatkaa haitallista alkoholinkäyttöä myös eläkkeelle jäätyään. Tämä on ristiriidassa hallituksen tavoitteeseen ennaltaehkäistä ennenaikaista eläkkeelle jäämistä ja lisätä työurien pidentämistä.

Väestö myös ikääntyy ja ikääntyneiden määrä kasvaa samalla kun päihdehaitat lisääntyvät; esimerkiksi Tilastokeskuksen (2021) mukaan 65 vuotta täyttäneiden osuus alkoholisyihin kuolleista on kasvanut reilusti viimeisen kymmenen vuoden aikana. Ikääntyneet eivät hakeudu päihdepalveluihin työikäisten tavoin ja kun hyvinvointialueilla siirretään mm. kotipalveluja etäpalveluiksi, yksin kotonaan asuvien ikääntyneiden päihdeongelmat uhkaavat jäädä vielä nykyistäkin enemmän pimentoon.

Ikääntyneille päihteidenkäyttäjille suunnattuja palveluja on monella hyvinvointialueella tarjolla vähän tai ei ollenkaan. Ikääntyneiden päihdehaittojen syntymiseen ja ennaltaehkäisyyn voidaan vaikuttaa alkoholipoliittisin keinoin, mm. alkoholijuomien saatavuutta ja kulutusta hillitsemällä.

Lakiesityksessä on unohdettu alkoholinkäyttäjän läheisen kokema kärsimys ja hätä

Sininauhaliitto huomauttaa edelleen, että lakiesitys on vahvasti jännitteinen hallitusohjelman mielenterveyden vahvistamisen painotusten kanssa. Erityisesti Sininauhaliitto haluaa nostaa esiin runsaasti alkoholia käyttävien läheiset: lakiesityksessä on unohdettu läheisen kokema inhimillinen kärsimys ja hätä.

Lisäksi on jätetty huomiomatta se, miten alkoholihaitat kumuloituvat läheisten elämässä – läheisten oma terveys ja työkyky heikkenee ja poissaolojaksot töistä lisääntyvät tutkitusti. On todennäköistä, että juomien määrä pysyy käyttäjillä samana, vaikka juoma on vahvempaa. Alkoholia runsaasti käyttävä henkilö päihtyy samalla juomamäärällä aiempaa nopeammin ja tämä todennäköisesti lisää ongelmia lähisuhteissa ja saattaa lisätä lähisuhdeväkivaltaa.

Lakiesitys on ristiriidassa lasten ja nuorten hyvinvointia koskevien hallitusohjelmatavoitteiden kanssa

Sininauhaliitto toteaa myös, että lakiesitys on ristiriidassa lasten ja nuorten hyvinvointia koskevien hallitusohjelmatavoitteiden kanssa. Vanhempien päihdeongelmista haittoja kokeneiden lasten ja nuorten lähtökohdat elämässä ovat muita hauraampia. Monet näistä lapsista ja nuorista kärsivät erilaisista psyykkisistä oireista, ahdistuksesta ja turvattomuuden tunteesta, joka osaltaan vaikeuttaa heidän opiskelu- ja työkykyään ja siten integroitumistaan yhteiskuntaan.

Vahvempien alkoholijuomien saatavuus lähikaupoista voi lisätä nuorten mielessä vahvojen alkoholijuomien käytön hyväksyttävyyttä sekä normalisoida käytön arkeen kuuluvana asiana. On todennäköistä, että alkoholia käyttävät nuoret siirtyvät helpomman saatavuuden myötä vahvempiin juomiin. Tämä lisää huolta ja kuormitusta perheissä, joissa on lapsia ja nuoria.

Lund Pekka  
Sininauhaliitto ry